

Kiteen Arppen yläkoulussa testattu lintuopetusmateriaali opettajien käyttöön

Jatta Matero

Sain toukokuussa 2005 Pohjois-Karjalan lintutieteelliseltä yhdistykseltä 700 euron apurahan nuorten lintuharrastuksen virittämiseksi ja Pohjois-Karjalan kouluissa kierrätettävän lintuopiskelumateriaalin kartoittamiseksi ja hankkimiseksi. Syksyllä 2005 toteutin Arppen yläkoulussa lintuprojektin, jonka tarkoituksena oli saada oppilaita kiinnostumaan, luokittelemaan ja havainnoimaan lintuja oikeilla menetelmillä. Tein lintuopetusta varten opetusmonisteen, jossa keskitytään tarkastelemaan lintujen rakenteita, muuttota, rengastusta ja talviruokintaa.

Aluksi oli tarkoituksena, että opetusprojekti laajenisi myös joihinkin Kiteen alakouluihin, mutta alakoulun opettajien vähäisen kiinnostuksen vuoksi siitä ei tullutkaan mitään. Alakoulun opettajat tuntuvat ajattelevan, että opettajan aukoton lajien-tuntemus on tae lintuopetukselle. Mielestäni oppilaille riittää aluksi lintujen rakenteiden (höyhenpeite, luusto, nokka, jalat, ruumiin muoto) sekä käyttäytymisen (esimerkiksi lentotyylin ja soidninmenojen) tuntemus. Tällä tavalla oppilaat osaavat havain-

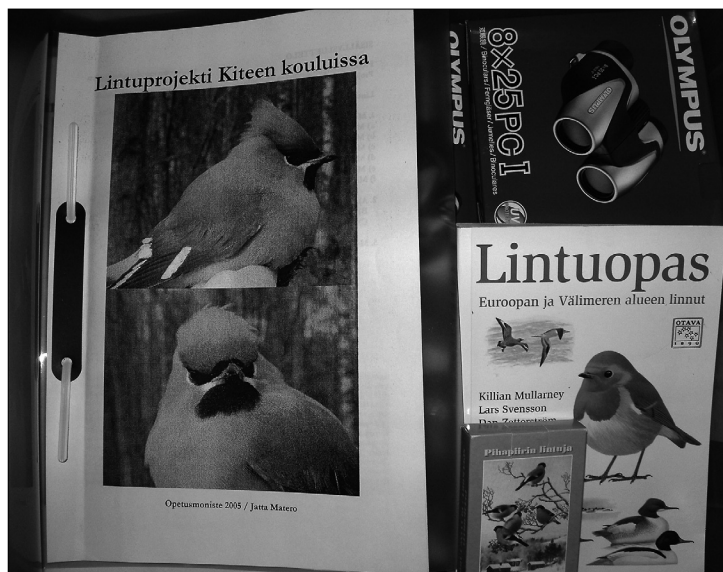
noida linnuista oikeita yksityiskohtia, jotta voivat sitten tarvittaessa tarkistaa lintukirjasta lintuhavaintonsa oikeellisuuden. Toisaalta tärkeintähän on herättää oppilaiden kiinnostus lintuja kohtaan.

Alkuhankaluuksien jälkeen toteutin projektin lähes omin voimin neljällä

8-luokalla biologian oppitunneilla sekä tekemällä maastoon linturetkeä. Opetusmateriaalina toimivat laatimani oppilaille erikseen monistettava oheismateriaali teksti- ja tehtäväosioineen sekä Hanna Aallon 2004 tekemä lintuopetuksen oppimateriaali. Lisäksi käytin kiikareita, kaukoputkia ja lintumääritysoppaita

Arppen koulun 8 D:n oppilaat luokittelevat lintuja jalkojen, nokkien ja ruumiin muotojen perusteella. © Jatta Matero

Kaikki kouluasteet tai luontokerhot voivat vuokrata lintuopetuspakettia Pohjois-Karjalan lintutieteelliseltä yhdistykseltä. Tätä laatikkoa voi kysellä PKLTY:n puheenjohtaja Pentti Zetterbergiltä (pentti.zetterberg@joensuu.fi). © Jatta Matero

ja -esitteitä sekä ”Siivekäs muutto” -DVD-videota. Tarvittiin myös joitakin tehtäviin liittyviä juttuja, kuten piirtoheitinkalvoja, linnunsulkia, täytettyjä lintuja, lintupelikortteja aina tehtävästä riippuen. Mielestäni lintuprojektin läpiviemiseen tarvitaan ennemminkin oikeaa asennetta kuin liian paljon materiaalia. Toisaalta taas muuttoa ei voi tarkkailla ison luokan kanssa vain yhden kaukoputken avulla.

Apunsa projektin onnistumiselle antoi myös Juvasteen Risto, joka lahjoitti Arppen koululle lintujen ruokinta-automaatin ja vähän siemeniä sekä PKLTY:n 10-vuotisjuhla-julkaisuja. Ruokinta-automaattiin on valmisteilla koulun oppilaiden toimesta painava jalka, joka pitää sen tukevasti oman biologian luokkani edessä. Lisäksi sain ilmaisesitteitä mm. BirdLifelta ja Pohjois-Karjalan ympäristökeskukselta. Haluan kiittää heitä kaikkia lintutietämyksen

parantamiseksi tehdyistä uhrauksista.

Tarkastellaanpa sitten tarkemmin itse projektin toteuttamista Arppen koulussa. Lintuprojektin aluksi keskityttiin tutkimaan lintujen rakenteita, elintapoja ja -ympäristöä luokassa sekä linturekillä koulun lähimaastoon. Lintujen rakenteisiin tutustuttiin piirtämisen, kirjoittamisen, tutkimisen ja havainnoinnin avulla. Oppilaat jaettiin neljään ryhmään, joissa he luokittelivat valitsemaansa täytetyt linnut mahdollisemman monenlaisiin ryhmiin ensin jalkojen, sitten nokan ja lopuksi ruumiin muodon perusteella. Oppilaat piirsivät erilaisten linturyhmien nokat, jalat ja muodot vihkoihinsa ja antoivat ryhmille omat keksimänsä nimet. Samalla oppilaat pyrkivät rakenteiden avulla päättämään sekä lintujen elinympäristön että lintujen käyttämän ravinnon. Asioita tarkistettiin lintuoppaista ja lopuksi luettiin tekemästäni lin-

tumonisteesta luokitteluun liittyvä tekstiosuus.

Lintujen rakennetta tarkastelimme myös vertailemalla linnun luurankoa ihmisen luurankoon, josta oppilaat kirjoittivat huomioita vihkoihinsa. Samalla mietimme yhdessä, mitkä linnun luurangon rakenteista mahdollistavat lintujen lentämisen. Opetusmoniste auttoi oppilaita myös ymmärtämään paremmin lintujen lentämistä. Lintujen höyhenpeitteeseen tutustuimme nimeämällä linnun eri osat lintukaaviokuvaan. Lisäksi harjoittelimme kuvailemaan lintujen väritystä oikeilla termeillä. Tutustuimme myös lokin sulkiin piirtämällä kaikki rakenteet tarkasti ja nimeämällä sulan eri osat. Lintujen lisääntymisessä keskityimme lintujen soidintmenoihin, joista katsoimme videon, josta oppilaat taas kirjoittivat omat huomionsa.

Toiseksi suureksi testauskokonaisuudeksi opetusmonisteesta valitsin lintujen muuton. Tutustuimme ensin lintujen muuttoon katsomalla Siivekäs muutto -elokuvan, joka on tehty Ranskassa 2002 ohjaaja Jacques Perrin toimesta. Oppilaat tekivät siihen liittyviä tehtäviä, jotka löytyvät opetusmonisteestäni. Mietimme mm., mihin lintujen muutto perustuu, mitä hyötyä on muuttamisesta parvessa, millaisia reittejä linnut käyttävät muuttaessaan, muuton aikaisia vaaroja jne. Luokassa tapahtuneen johdannon jälkeen menimme linja-autolla havainnoimaan lintujen syysmuuttoa Kiteen Hatunvaaraan, jonne luonto-opas Markku Halonen oli saapunut asiantuntijaksi. Hatunvaara on Kiteen perinteinen lintujenmuuton tarkkailupaikka, jossa varsinkin hanhimuuttoa on tarkkailtu monen vuoden ajan. Muutontarkkailumatka oli antoisa, vaikkakaan suurimmat hanhiparvet eivät juuri silloin osuneet kohdalle.

Kolmanneksi halusin antaa oppilaille jotakin, mitä he eivät varmasti vielä olleet nähneet. Tarkoituksena oli, että oppilaat vierailevat Kiteen maaseutuoppilaitoksella, jossa he tutustuvat Juha Miittisen johdolla lintujen rengastukseen ja siihen liittyvään tutkimukseen. Tämä ei kuitenkaan tänä vuonna toteutunut, sillä Juha on siirtynyt Pohjois-Karjalan ammattikorkeakouluun töihin. Lintuprojekti oli tarkoitus päättää talviruokintaosuuteen, jossa talviruokintapaikka perustetaan koulun pihalle luokan ikkunan läheisyyteen ja jossa sitä voi seurata päivittäin sekä kirjata linturuokinnalla käyneet lintulajit tarkastikin. Talviruokintaosuus toteutetaan ruokinta-automaatin keskeneräisyyden takia vasta vuoden 2006 alusta alkaen, vaikka minulla alkaakin

siloin maantiedon opetus kahdeksannella luokalla.

Lintuprojektin lopuksi oppilaat kirjoittivat vapaamuotoisen aineen projektissa opituista asioista. Tuntui siltä, että lintuprojekti täydensi mukavasti ja oppilaita innostavasti kahdeksannen luokan metsäbiologian kokonaisuuden linnut osuutta, jonka oppikirja kuittaa yhdellä ainolla kappaleella. Jos olisin testannut koko opetusmonisteen kaikki osiot, olisi projekti vaatinut muulta biologian opetukselta huomattavasti enemmän aikaa.

Ensi vuonna aionkin toteuttaa lintuprojektin koululla olevan luontovalinnaisaineryhmän kanssa. Jos valinnaisaineryhmä ei toteudu, lintuprojektimoniste ja sen aiheet

sopivat myös esimerkiksi lintukerho- toiminnan tueksi. Jos olet kiinnostunut opettamaan lintuja oikealla tavalla ilman vanhanaikaista lajienpääntäystä, jota oppilaat eivät kuitenkaan ehdi omaksua, ota yhteyttä Pohjois-Karjalan lintutieteelliseen yhdistykseen. Sieltä on nyt saatavana oma testattu opetuslaatikko, jossa on välineistöä ja opetusmoniste lintuprojektin toteuttamiseen. Materiaali on tarkoitettu sekä ala- että yläkoulun lintuopetukseen.

The advertisement for BirdLife Suomi-Finland features a collage of bird-related items. At the top left, there are three pairs of binoculars. Below them is a pair of binoculars and a DVD case titled "The Birds of Britain & Europe" by Paul Doherty. In the center, there is a large image of a duck. To the right, there are several book covers: "Calls of Eastern Vagrants" by Hanna Junttila, "LINNUT VIROSSA" (Birds in Estonia) by Timo Peltola, Sampo Castrén & Margit Eloranta, "Suomen lintujen lajiuettelo" (Checklist of Finnish Birds), "LINTUMME LAULAVAT" (Our Singing Birds), and "Lintu- harvinaisuuksia Suomessa 2003" (Rare Birds in Finland). At the bottom right, there is a logo for BirdLife Suomi-Finland and the text "lintu varuste" (bird equipment). Below the logo, the contact information is provided: Koetilantie 1 B 5, 00790 Helsinki, ark. 11-17, p. 09-3867856, email. lintuvaruste@birdlife.fi, and www.birdlife.fi/lintuvaruste.